

DEBRECENI FŐISKOLAI LAPOK.

KIADJA: A MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.

<p>Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debrecen, collegium.</p> <p>Megjelenik havonként kétszer.</p>	<p>Felelős-szerkesztő: BIKY ANDOR.</p> <p>Szerkesztőtársai: Debreczeni István, Pánczél József.</p> <p>Kiadóhivatali főnök: Papp József.</p>	<p>ELŐFIZETÉSI ÁRAK:</p> <p>Egész évre 5 korona. Fél évre 2 kor. 50 fill</p> <p>Ifjúsági egyesületeknek 4 korona. Főiskolai hallgatóknak 3 korona.</p> <p>Egyes szám ára: 40 fillér.</p>
---	---	--

Dr. Haendel Vilmos akadémiai igazgató ünnepmegnyitó beszéde.

Mélyen Tisztelt Ünneplő Közönség!

A *francia* becsületrend érmein, azoknak nevezetesen a hátlapján — a Napoleon konzul által megállapított eme rövid szavakat találjuk: „Honneur et patrie“ = „Becsület és Haza“.

A gránittömb, melyet a főiskola nemes ifjusága emelt, az 1848/49-es férfiak dicső emlékére a *magyar* becsületrend vitézeinek puritán jellemét és rajongó hazaszeretetét tükrözi vissza . . .

Nem az államfői kegy sugára, hanem a történelem ércvésője avatta őket e rend eszményi lovagjaivá! „Becsület és Haza!“ Ezek voltak azon összeeső fogalmak, melyeknek csillagfénye alatt eleink Árpád földjéért véreket ontották . . .

Ime . . . Magyarország 1848-ban.

Röppenjünk egy parányit előre a világtörténelem szárnyain s elérünk 1849-hez.

Az Atlanti oceántól a Csöndes tengerig mindenünnen összegyűjtött hadi trophaeumok tárházában, a minden oroszok cárijának palotájában, a Kremlben, jobfelől egy tágas teremben találunk néhány zászlót; magyar nemzeti színű, Máriás, 48-as honvédezászlót egybekötve; lehet vagy 40—50 darab; mikor ottjártam, megilletődésem sokkal nagyobb volt, hogysen megolvashattam volna! Golyóktól ugyszólván foszlányokká tépett, mindig dicsőséges, de fájdalom, nem mindig diadalmas csaták szomorú emlékei! . . .

Ime . . . Magyarország 1849-ben!

Mélyen tisztelt Uraim, nemes Tanuló ifjuság! Ha az összes magyar szabadságharcnak egy dicső jellemvonását akarjuk elfogulatlanul föltüntetni, azt látjuk, azt tapasztaljuk, hogy azok sikertelenségének főoka az volt: hogy *a harc mezeje nem volt kellőképpem előre megerősítve a béke műveivel!* Tanuljunk is ez ünnepélyes alkalommal, ne csak lelkesedjünk; vonjuk le végre azon tanulságokat is, melyeket a történelem lapjai elének tárnak, amelyek dicsőségesek, de fájdalmasak is!

Azt mondja főiskolánk pecsétjének fölirata: „Ora et labora“. Variálhatjuk így: „Lelkesedjünk és okuljunk!“

Legyünk tiszták és erősek a békében, hogy aztán a harc hevében megméretvén „könnyüknek ne találtassunk“.

A munka, a lelkiismeretes kötelességteljesítés legyen vezércsillagunk; így várva be a harc hevét, joggal mondhatjuk: „félre minden kishitűséggel, bátran mehet immár a harcba magyar, hiszen így áll a lélek „Hudendum est—fortes adiuvat ipse Deus!“

Az ünnepélyt ezennel megnyitom s felkérem dr. Ferenczy Gyula kartárs urat beszéde elmondására.

Dr. Ferenczy Gyula emlékbeszéde.

Mélyen tisztelt ünneplő közönség! A bujdosó zsidók vándornépe, amikor a hosszas vándorlás után a Veres-tengeren, a pusztán, a Jordán folyón átkelve, megvetette lábát az ígéretföldén: — emlékkövet emelt, amely szóljon a csodálatos történetekről, és amely hirdesse a nagyságos Istennek csodadolgait. E főiskola ifjúsága is megjelölte azt a csarnokot, amelyben elődeik száz éven keresztül imádkoztak, de amelyet nem csak ez az imádság szentelt meg, hanem megszentelt a 48—49-iki idők emléke, amidőn az országnak szabadságáért aggódó vezetői e falak között gyűltek össze. Itt gyűjtöttek új erőt, innét szervezkedtek az ország visszahódítására. Itt győzték le magokat és itt mondták ki az ország függetlenségét.

Ezekre a nagy időkre mind emlékeztetnek e falak... nagy ősök jártak itt... nagylelkek élnek itt és nagy hősök haltak itt... Még most is emlékeznek, beszélnek ennek a főiskolának kövei arról az időről, amikor Debrecen egész Magyarország fővárosa volt, — csodás, fényes időkről, amelyek feltűntek, mint jelenés, hirdetve szebb jövődőt, — amelyekkel részben még adós nekünk az idő.

Megszentelte, emlékekkel megjelölte e falakat e nemes ifjúság s méltó volt, hogy megszentelje. Itt volt az ideje, hogy megjelöltessenek azok a helyek, amelyekhez a szabadságharc történelme fűződik; itt az ideje, hogy felborittassanak a sirok mellől a korhadó faoszlopok, hogy gránittal, márványoszloppal jelöltessenek meg mindazok a helyek, amelyek megszenteltettek a mult törekvései által, hogy hirdessék a jövődöntek azok emlékét, akik előttünk jártak s a honért s az emberek szabadságáért vérelláldozának. Itt az ideje, hogy ne csak az egyén az eltűnő árnyék viselje szíven a haza közdolgait, és őrizze a nagy idők, a nagy ősök neveit mint eddig, hanem állandó emlékek biztosítsák azok fennmaradását mindenütt. Itt az ideje, hogy ami eddig *csak magán szív gyásza* volt, vegyen részt az egész haza, a köz. Itt volt az ideje az 1849-iki országgyűlés emlékköve felemelésének, nemcsak a mi, hanem *a haza, az ország számára is.*

Rendkívüli korszakos változáson ment át hazánk az utolsó évek alatt, úgy, hogy ezt csak a keresztyénség szent dolgai felett Nagy Constantin idejében beállott változásokhoz hasonlít-

hatjuk. Addig erdők mélyén, magán házakban tartották az Istenitiszteleket, hirdették a keresztre feszített Üdvözítő igéjét. A keresztyénség ebben az időben lett uralkodóvá. A magyar szabadság és függetlenség gondolata is csak a vadonokba, a temetőkbe és a szivekbe rejtőzött eddig. Most korszakot változás állott be a magyar a haza függetlenségének templomában. És ha külső életünkben a korszakos változásnak elkövetkezett ránk a konstantin ideje is, midőn az eszme mely addig csak a szívben éghetett, fényes bálvánnyá változik s mint a pusztá disz az oltárra kerül; midőn — a forrás, amely addig táplált, addig tiszta volt — megnő, megindul, megzavarosodik, de aztán folyammá, tengerré lesz, hajókat hord és mossa az ellenálló szirteket. Ne busuljunk azért hogy a vértanúk sirjai elhagyottak s mindenki csak a fényes csarnokok felé tolong. De jelöljük meg, most jelöljük meg a régi szent helyeket. Ne siránkozzunk felette, hogy a függetlenek vize megzavarodott, de most rakjuk ki kövekkel a forrást, hogy abba vadvizek ne szakadozzanak és most midőn az új rendszer állandósul, most zárjuk le a szabadság evangéliumát, most szedjük össze a régi iratokból a régi emlékeket és most midőn a hitetlen pogányság is meghódolt, most készülünk elő a nagy támadásra, a szabadság elveinek megvalósítására, a reformációra.

Itt az ideje valóban, hogy megjelöltessenek a szent helyek és felemeltessenek a kövek, hogy a felemelt kövek valósággal beszéljenek, beszéljenek nekünk debrecenieiknek, beszéljenek ennek a városnak, amely nemcsak 1849-ben volt az ország fővárosa, hanem — ha a tudományt, polgári becsületet, multbeli szenvedéseit, polgári erényét, teljességét, áldozatkészségét tekintjük — megérdemli azt, hogy az ország első városának tartsuk, ma is.

A multnak nagyságán lelkesedünk nagy dolgokra. A tanúság mindnyájunknak szól. Szólanak a kövek és komolyan figyelmeztetnek arra, hogy a nagy szabadságharc idejében 1848/49-ben az egész ország tudta, hogy csak úgy érhet el sikert, ha mindenkinek erőt, jogot ad, ha mindenki érdekét magához kapcsolni igyekezik... Abban a harcban, amelyben a magyarságnak új utat, új jövőt akarnak teremteni, nekünk ismét azt az utat kell követni, amelyen jártak előttünk Kossuth és Társai, az Alföldet, ahol a kálvinista magyarság lakik, keil a magyar haza gazdagsá-

gának és függetlenségének alapját vetni. Debrecen volt már egykor az egész ország fővárosa és szabadságkori őrvárosa. Legyen mind a kettővé újra, fővárosa ha nem is az országnak, de az alföldi magyarságnak és őrvárosa, ha nem is az önálló magyar hadseregnek, de a tudományak és a tanuló ifjuságnak. Egyetemet hát Debrecennek, országos egyetemet.

Igyekezünk emelni az Alföld kulturáját, felvilágosultságát és meg fogjuk látni, hogy a nagy harcok fegyverének erőssége nem a várak és az önálló hadsereg leend, hanem a váraknál erősebb iskolák, az önálló hadseregnél erősebb tudomány; a lelkes ifjuság. A lelkes ifjuság.

Emlékjelet akart állítani az ifjuság a multnak, de nem azért, hogy siránkozzék felette, követ akart emelni az új időknek, amelyben a szebb, független, dicsőbb Magyarország nem kevés áldozattal, nagy véráldozattal, ki fog újra emelkedni a becsületes munka tehetségének megsokszorozása által

Oh, mint feszülnek az agyak és mint dobognak a szívek, mikor arról gondolkoznak, hogy az egységes fajokat nagygyű tegyük

Nem maradtunk kinn, bejöttünk a folyosóról. — Ez a jelképes cselekvés azt jelenti, hogy nemcsak elérkeztünk az ígéret földjére, de be is akarunk oda hatolni, az által, hogy a mult idők emlékét megünnepeljük, hogy a szent helyeket, ahol őseink jártak, a nagyságos Isten csodái estek, felkeressük és megjelöljük; és azáltal, hogy a mult nagyságát, melyben Debrecen első volt a magyar városok kötött, hazánk pedig független és szabad, szívünkbe vessük és megvalósítására szent fogadást teszünk.

Felemeltük a követ, mert nem hordozhatja egyes ember azt! Óh szégyen! hogy Arad gyászterén magán birtokon áll az emlék, amely a Golgota jelenetére emlékeztet bennünket! Azon teret az ott meghaltak, kiomlott vére közgyász helylyé változtatta. Törvényhozási intézkedés folytán vásároljuk meg azt a nemzet tulajdonának és emeljen oda az ország fényes templomot!

Emeljünk követ a nagy kor emlékének! Hadd szöjljanak azok a kövek, mert a multból nő ki a jelen nagysága!

* * *

Azért emeltük e követ, azért áll ott a kő a vén kollégium falában!

Ez a kő jelképezi a multat, amelyért, amelynek szabadságáért atyák, ősök dicsőn küzdöttek, dicsőn haltak. Ez a kő emlékeztet arra, hogy a hazáért, a magyar haza függetlenségéért, szabadságáért, dicsőségéért nekünk is egytől-egyig küzdenünk és halnunk kell!

Igy éljünk és éljen örökön-örökké a haza!!

A debreceni oratoriumban.

írta: Oláh Gábor. Szavaltta: Varga Antal.

E falak közt egykor Kossuth szava zengett.

Örök imádásnak lesz temploma még itt!

A nagy álomlátók itt láttak oly álmot,

Melynek mi, unokák, se látjuk a végét.

Az Apokalipszis csodája

A nyílt egekből ide száll,

Itt veti le válláról trónusodat

A rázkódó magyar: habsburgi király!

Rákóczi harangja kongatta a gyászdalt,

Mely Ausztriára itt esküszik átkot!

Rákóczi harangja zengette a himnuszot,

Mely diadallal Bécs felé vágott.

A szentek szentébe belépnek

Kardos, marcona, hadbeli népek;

Mely ellenség előtt soha nem remegett:

Meghajtják itt tisztos ősz fejöket.

Jehova háza lesz az ország háza!

Tömör boltjait viharos szó rázza,

Égzengéssed, te nagy tavaszi fogadás:

Magyarország feje magyar lesz, soha más!

Óh, hogy rengett e föld szilaj örömeiben,

Hogy szállt ez a végszó a keleti szélben!

Hogy vitte a Lajthán tul fekete várba.

Halálos hidege e szónak hogy rázta!

Hogy láttuk a hajnalt, meg sem születettek,

Felhágni ormain a magyar keletnek,

Soha le nem menni fekete nyugaton!...

— S hogy lett vége mindennek gyász, siralom!

De újra percen a hajnal!

Közélg a nap diadallal,

Mely másodszor esküszü veszted,

Ki a magyar ezertejűt lefejezted!

Hiába, minden fej hármásra kinő!

Tied volt a mult, mienk a jövő.

El kell szakadnunk, Ausztria, végre!

A mi barátságunknak ez a vége.

Addig esküdözünk, addig harapunk,

Mig egyszer torkodra forrad haragunk:

Mint Macbeth látta a tört

Királygyilkossága előtt,

Mely a levegőben ráragyogott,

Melyet riadt lelke marokra fogott —

Mi láttuk a főt, melynek nincs koronája:

Megkoronázva!

És láttuk a főt, a koronást, letiporva:

**

*Koronátlan, a porba!
Óh véres jelenések,
A háborodásba ne ragadjatok!
Óh készetek öldöklések,
Mert százával hullhat a csillagotok.*

*Az a nagy templom ott úgy zeng-zúg azóta,
Mint a Memnon szobra hűs, hajnali szélben.
Minden nagy tavaszon visszadörög benne
A tróndöntő Amen, rőnséges kevélyen.
Ezt hallja a gyermek, ki ottan imád
Egy külön Istent, egy magyar Jehovát!
A vére felissza a nagy csoda szót,
Melyet Rákóczi zúg, melyet Kossuth szólt.
Rákócziak! És te Kossuth!*

*A magyar egeknek napja és holdja!
Dagadhat a tenger Kárpátoromig,
Ragyogásokat ki nem oltja.
Nappal: utainknak mutatója,
Éjjel: álmainknak virrasztója.
Kétségben reményünk, hitünkben mennyország,
Rabságban szabadság, most: Nagymagyar-
[ország!]*

*Rákóczi harangja, te zúgjad, te zengjed,
Hogy a sarkatvető magyar soh'sem enged!
Kossuth szelleme, szállj te előttünk,
Nyilatkozzál, ha tettekre kinőttünk,
Hogy Ausztriával ökölre-marokra,
Szállhatunk ésszel, kézzel birokra!*

*E falak közt egykor Kossuth szava zengett.
Temette Ausztriát Rákóczi harangja.
Itt kelt föl egy ország, hogy egyet nem értve:
Önmagát tépje szét oroszánharagja!
Vajjon eljősz-e már, szemünket felnyitó,
Imádkozott hajnal, mikor egyetértünk?
Mikor a közös bajt közös kézzel vágjuk?
Rákóczi, Kossuth! Jaj,
Csak ezért az egyért könyörögj érettünk!*

Széchenyi és Kossuth.

(Részlet a Jánosi Zoltán emlékbeszédéből.)

A Széchenyi és Kossuth egymáshoz való viszonyának azt a közkeletű meghatározását, hogy Széchenyi a gazdasági megerősödést állítja első helyre, a politikai függetlenséget másodikra, míg Kossuth az ellenkező sorrendet állapítja meg, nem tarthatom helyesnek. Amit Széchenyiről mond ez a közkeletű felfogás, az való. Az nem való, amit Kossuthról állít: noha Kossuth a gazdasági megerősödésnek a politikai függetlenséget megalapozó ereje mellett a politikai függetlenségnek a gazdasági megerősödésre gyakorolt visszahatását sem hagyja figyelmen kívül. Kossuth Lajos, mint ez az ő egész működéséből, beszédeiből, irataiból, tetteiből és alkotásaiból kitűnik:

a gazdasági viszonyok alapvető jelentőségét éppen olyan világosan látja, mint Széchenyi. — Mindenesetre igaz, hogy Széchenyi szerint a jogegyenlőségnek, mely a gazdasági fejlődésnek sürgős követelménye, meg kellene előznie a nemzeti önállóságot, mely a gazdasági fejlődésnek csupán későbbi következménye; Kossuth pedig a kettőt (a jogegyenlőséget és a nemzeti önállóságot) egyszerre akarja megvalósítani De ez mitsem bizonyít az említett közkeletű felfogás mellett. Mert, ha a jogtalan nép felszabadítását a gazdasági fejlődés már akkor előkészítette: ugyanezt a nemzeti önállóságra vonatkozólag is elmondhatjuk. — Ha a mezőgazdaság szomorú helyzete megteremté a jobbágyság felszabadítását: az ipar és kereskedelem föllendülése, melyben Kossuthnak oroszánrésze van, miért ne teremthette volna meg az ország gazdasági és politikai függetlenségét? Az orosz beavatkozás nélkül meg is teremthette volna. — Ennek az idegen tényezőnek elháríthatlan beavatkozását és mindent felforgató hatását nem szabad a Kossuth államférfiúi bölcsességének rovására írni. — Kossuth a gazdaság alapvető erőit nem hagyja számításon kívül. Nem is hagyhatja számításon kívül, mint gyermeke annak a kornak, melynek gondolkodásában és törekvéseiben állandóan ott van a gazdasági tényezők alapvető jelentőségének eszméje, ha nem is egy kiforrott elmélet kristálytisztaságával. E tekintetben a Marx és Engels „Kommunista kiáltványa“ egyáltalában nem elszigetelt jelentősége annak a nagy kornak.

Kossuth Lajos gazdasági szempontból is a lehető leghelyesebben jár el. — Hazánk a gazdasági téren is fejlődött 1825 től 1845-ig. Ez alatt a húsz esztendő alatt a behozatal 37 millió forintról 68 millióra, vagyis: 31 millióval emelkedik; a kivitelt pedig 45 millió forintról 71 millióra, vagyis 26 millióval (Acsády). Az, hogy a kivitelt — sem mind a kettőt magához (57.77%-os emelkedés a behozatal 83.78%-os emelkedésével szemben), sem egyiket a másikhoz (26 millió forint emelkedés 31 millióval szemben) arányitva, — nem emelkedik oly mértékben, mint a behozatal és az, hogy a kivitelt többlete (az áruforgalom cselekvősége) csökken (8 millióról 3 millióra): azt jelenti, hogy a nemzeti fogyasztás fejlődésével a nemzeti termelés nem tud lépést tartani és az ország nagyobb mértékben válik a külföldi termelés adófizetőjévé. Ez bizonyára hiba, mert az

az ország vagyonosodik valóban, amelynek mind behozatala, mind kivitele fejlődik, de kivitele egyre nagyobb mértékben, mint behozatala. Mindamellett is a jelzett 20 év alatt az ország gazdasági fejlődése jelentékenynek mondható. És ez a Kossuth közjogi politikájának igazolása.

A két nagy ember, Széchenyi és Kossuth, — általában — ugyanazokért az eszmékért harcol és ezeknek az eszméknek a súlyát is, körülbelől, egyenlően mérlegeli. Csakhogy a közös eszmék világában az adott helyzetet különbözőképpen látja, különbözőképpen itéli meg. Oh, gyökeres különbség van közöttük! Olyanforma viszonyban áll ez a két szellemóriás egymással, mint a régi Athénben Aristides és Themistokles. A mi Aristidesünk Széchenyi. És a mi Themistoklesünk Kossuth. Azzal a nem csekély különbséggel, hogy a mi Themistoklesünk az erkölcsiségnek is éppen olyan magaslatán áll, mint a mi Aristidesünk.

Aristides Athénben a földbirtokos osztályok képviselője, demokratikus gondolkozású, de a birtoktalan polgárokkal szemben bizalmatlan és igazi demokratává csak a salamisí fényes diadal után lesz, amelyben éppen azok a birtoktalanok mentették meg „fabástyákon“ (hajókon) a hazát Széchenyi nálunk szintén a földbirtokos arisztokrácia gyermeke és ez, minden demokrata volta mellett is, mindenben meglátszik rajta. Javaslati, alkotásai jelentékeny részben a földbirtok javára irányulnak. (Ősiség eltörlése, jobbágy-ság megszüntetése, folyamok szabályozása, csatornázás, állattenyésztő társaság, majd ebből magyar országos gazdasági egyesület, mezőgazdasági gyárak, hengermalom, cukorgyár.) Bizalma nincsen a birtoktalanokban: bár később, mikor vetélytársa, Kossuth, a 48-iki törvényekben utat tör a demokráciának, ő maga is csatlakozik az örvendezőkhöz Themistokles Athénben az iparüző és kereskedő polgárság képviselője, demokrata minden izében; az ipart és kereskedelmet akarja fejleszteni és nemcsak a honvédelem, hanem a kereskedelem szempontjából is hangoztatja jelszavát: Tengerre görög! Kossuth Lajos nálunk szintén az iparos és kereskedő polgárság radikális demokráciájának vezérharcosa. Gazdasági tevékenysége főként az ipar és kereskedelem fejlesztésére irányul. (Iparegyesület, iparkiállítások, kereskedelmi társaság, gyáralapító társaság, magyar iparműraktár részvénytársaság, magyar

tengerhajózó társaság és főként a nagyszerű védegyelet.) E szempontból adja ki a jelszót: Tengerre magyar! *A francia és a magyar jakobinusok (Martinovicsék) támadnak föl benne.* Lelkében a köztársaság és a teljes egyenlőség, a cenzus nélküli általános választójog híve. A forradalmat, bár végső eszköznek (ultima ráció), de „a népek szent jogának“ tartja. — És e forradalmi szellemben kiáltja oda a birtokos nemeseknek: *»Veletek és állatokat, ha lehet; nélkülöletek és ellenetek, ha kell!«* A tetőtől talpig arisztokrata (Acsády) Széchenyit ez a forradalmi szellem és az ennek megfelelő harcmodor, szenvedélyes, izzó, izgató hang ki is hozza sodrából és a nagy gróf a Kelet Népében kiméretlenül támadja Kossuthot; elnevezi őt *a forradalom főkolomposának, szociálista apostolnak, ki a birtoktalanokat a birtokos osztály ellen uszítja.*

Megnyitó beszéd.

A Magyar Irodalmi Önképző Társaság diszgyűlésén mondotta
Vidovich Ernő.

Mélyen Tisztelt Ünneplő Közönség!

Itéletet mondtunk ma nagy, dicsőséges korszak, titánok, félistenek felett és mintha a fekete márványtábla mellett ott lebegett volna a nagy Kossuth szelleme, mintha sugta volna: Bizzunk a jövőben! A létért, a függetlenségért folytatott küzdelem még mindig nem ért véget, a nemzeti színjáték utolsó felvonásának egyik jelenete volt a mai nap, hogy mi lesz a vége, tragédia-e, avagy apotheosis, ma még nem tudjuk, de bizzunk a jövőben.

Itt az oratóriumban Kossuth, kinn a csatásíkon Petőfi, a függetlenségi harc két vezéralakja. Kettőjük emlékének szenteltük a mai napot, hiszen még gondolatnak is csodálatos, szinte hihetetlen, hogy magyar író, magyar költő, ha halála után is, ha csak a szelleme is, saját palotájában lakják s ehhez a palotához, ha csupán egyetlen porszemmel, egyetlen téglával hozzájárult a debreczeni közönség is.

Nekem jutott a kötelesség, hogy társulatunk nevében üdvözljem Önöket a mai napon. Főiskolánkban három évszázados multtal dicsekvő egyesület van, illetve volt, a tűzoltóegylet, a kántus és társulatunk.

Mysticus, rejtelmes mult ez, valóságos regény, midőn a kis csapat, kezében a nagy bottal, ködös

őszi estéken végig robogott az utcákon. A nagy bot azóta, sajnos, kiesett kezünkől, de a testi erő teriathánja helyett felvettük mi a szellemi buzogányt és kiáltjuk ugyanazzal az ifju lelkesedéssel, fiatalos erővel:

Incendium, ad arma!

És ha kell, hirdetjük ezt nem csupán szóval, hanem tettel is, ha majd a nagytemplom falai visszhangoznak a vészkiáltástól:

Incendium, ad arma!

A Magyar Irodalmi Társulat diszgyűlését ezennel megnyitom.

Dr. Nagy György orsz. képviselő emlékbeszéde.

Mélyen Tisztelt, Hazafias Ünnepet Ünneplő Közönség, Nemes Tanulóifjuság, haza- és szabadságszeretemben én édes Testvéreim! A szeplőtelen magyar eredetiségű alföld tősgyökeres magyar fővárosát, a lelkes Debrecen a végből teremtette az Isten, hogy keblében emelkedjék a magyar nemzet szabadságának erős temploma, — így szólott Kossuth Lajos 1849. január 6-án Debrecen város közönségéhez. A próféta szólott, az ige testet öltött. Néhány hónappal később, április 14-én a debreceni nagytemplomban a magyar nemzetnek zengő ajakával imádkozta el ezredéves történelmének önérzetben legigazabb, igazságában legszentebb imádságát. — 58 év telt el azóta. 58-szor nyílt a kékszemű ibolya, annyiszor sirta el levelét a fehér őszi rózsza. 58 év leforgása alatt Debrecen város mindig hű maradt a történelmileg megszentelt hagyományokhoz, ezer esztendő alkotáshoz, a haza függetlenségéhez. Hű volt akkor, amikor Kossuth Lajos a magyar szabadság őrvárosának nyilatkoztatta ki, amikor az országgyűlést és a kormányt e város polgársága becsületézésének rendíthetetlen sziklájára helyezte; hű maradt akkor is, amikor a dicsőségnek nemcsak diadalában, hanem vivódásaiban is olyan nagyszerűen fenséges ideje után elnémultak a harcok csalóányai, a trombiták, amikor névtelen hősök temetője lett az ország, amikor a szomorúság fekete angyala szállott végig a hazán, amikor véreskezű hóhér ült az igazság székébe: akkor is hű maradt Debrecen város polgársága önmagához amikor a szilajon tova vágató harci paripák zaját a börtönök sóhaja és a sóhajok zaját a sirnak csöndje váltotta fel . . . halálos siri csönd, amikor a fájó szívnek csak könyei voltak, amikor az ajak

csak átkot hirdetett. E város polgársága a nemzeti örömnök gyorsan elillanó napjaiban épp úgy, mint a megpróbáltatások alatt, a szenvedések hosszú gyászestendejében mindig hű maradt a magyar függetlenséghez.

Ez a törhetetlen, ragyogó becsületességű hűség dobogtatta meg a főiskola nemes ifjuságának a szívét, hogy hazafias ünneppé szentelte a mai napot.

Mélyen tisztelt közönség! A debreceni országgyűlés történetét nem mondom el. Aggódó honfibanatnak, izzó lelkesedésnek, nemes önfeláldozásnak, színes reményeknek csodás történetét minek elbeszélmem. Mindannyian tudjuk. Tudjuk, hogy a történetnek ragyogó homlokterében ott állott ő, a léleknek apostola, Messiása: Kossuth Lajos.

Ő volt az, aki megtörte a hatalom erejét. Ő volt az, aki a lánglelkű szivekbe lelkesedést öntött, aki új szárnyakat adott a reményeknek. Ezeréves multunknak egyik legszebb, legszentebb emléke a debreceni országgyűlés története. A mult idők e csodás emlékéből erőt, hitet, lelkesedést meríthetünk a jövőnek küzdelmeihez. A jövő küzdelmeinek reménye ismeretlen előttünk halandó emberi szem nem tud olvasni a sors lezárt könyvében. De egyet tudunk; hogy édes hazánk szabadságáért küzdeni, áldozni, szenvedni akarunk. Bizunk, de el nem bizakodunk. Fájó szívvel érezzük, hogy az abszolutizmusnak éjszakája még alig-alig oszlott el. Az új alkotmányos élet még csak derengő, félénk sugaru hajnalkorát éli. Tudjuk, hogy a hajnal pirkadásától még messze, nagyon messze van a délnek verőfényes, izzó ege; tudjuk, hogy a bimbó csak ígérete a rózsának, a vetés még csak hite az aratásnak; de reméljük, hogy fel fog ragyogni a magyar égen a szabadságnak lángsugaras napja; hisszük, hogy a munka verejtékével virággá lesz a bimbó, hogy a szív és ima kettős erejével valósággá tesszük a hitét az aratásnak.

Új eget és új földet kell teremtenünk. Új eget, nagyszerű tetteknek ragyogó, csodás erejű lelkével; új földet, amelynek láí nem vándorbotot teremnek kibujdosni kényszerülő testvéreinknek, hanem amelyek édes gyümölcsessel várják vissza a hazájukba megtérőket. A 48-as időknek szelleme a függetlenségi eszme, a szívek, a lelkek világából a nemzet megnyilatkozott akaratára diadalmasan költözött be a törvényhozás templomába. Áldozunk ez eszméért imáinkkal, áldozunk munkánk-

kal, ha kell. Mi mindnyájan a béke áldásos munkájával, a szorgalom verejtékével, a türelem töviskoronájával homlokunkon, a férfiak nyugalmával, a reménynek bizalmával akarjuk felépíteni a függetlenség szent templomát.

De ha úgy lenne megírva a sors könyvébe, hogy a császári sarkantyuk gögös pengésében újra az alkotmányunk felett megkondított lélekharang sirását hallaná szívünk, ha újra megvilanna a szurony, ha újra alkotmányunk templomára törne az önkény: akkor újra fel fog hangzani ajkunkon a harag szava: „csordultig a pohár, állj sarkadra nemzetem, elég volt már a szó, tettel bizonyítsuk: eb ura a fakó!“ Felzug ajkainkon az igazságos harag szava és az ellenséges fegyverek szuronyaiból kovácsoljuk meg négyszáz éves oktan hűségünknek koporsószegeit.

Szeretett testvéreim! Kossuth Lajos mondotta volt örök dicsőségü, nagy beszédében, április 14-én: „Elérkezett a perc, midőn Magyarországnak szabaddá, függetlenné kell lenni.“ S nekünk, a nemzet képviselőinek, kötelességünk kimondani Isten, a világ, Európa és a nemzet előtt, hogy szabadok, függetlenek akarunk lenni. Debrecenben nyilatkozott meg Kossuth ajkán a nemzet akarata. Ma a multnak ünnepét ünnepeljük; de jönni fog, mert jönni kell, egy igazi új ünnep, amikor nem a függetlenségnek szent emlékét, hanem annak élő valóságát tudjuk ünnepelni. Mi arra törekedünk, — vajha megáldaná törekvéseinket az Isten, — hogy ne a forradalomnak, népitételnek véres igazsága, hanem a kölcsönös egyetértésnek, a szentesített törvények szózata zendüljön meg, hirdetvén: dicsőség a magasságos mennyekben Istennek, feltámadott a majthényi páston megsebzett, Világosnál elvérzett, 1867-ben sirba temetett magyar függetlenség. Feltámadott, újra szabaddá, függetlenné lett a magyar, párducos Árpád népe, Kossuth Lajos nemzete.

Én bizom a magyar nemzet szebb jövőjében, bizom eljövendő szabadságában és hiszem, hogy a mult és jövő megbűnhődése után ezt az annyit szenvedett, vérző nemzetet meg fogja áldani a magyarok Istene. Ugy legyen.

Irsay József orsz. képviselő beszéde.

Mélyen Tisztelt Ünneplő Közönség! Nagyon szívesen ünnepelek én is nemcsak ma, hanem örökké hazám ifjúságával. Hogyne ünnepelnék; nekem ünnepek a hétköznapjaim, a munkanapok

is, melyeken — habár kisebb templomban, mint a debreceni nagytemplom, — de ugyanazzal a lélekkel, az igazságnak ugyanazon pallosával, az idvességnek ugyanazon beszédével igyekezem minden lelket az én Krisztusomhoz vezetni, az én magyar népem sorában. — Szívesen ünnepelek hát lelkes hívására a debreceni ifjúságnak ma is; bár ma és örökké — lelkem szerint szólok — örömelebb ülnék egy hátulsó padban, csendesen meghuzódva, hallgatva, semmint lelkem érzésének szót adjak. Nem tudtam lelkesíteni se az ifjakat, se az öregeket soha; nem tudtam biztatni; azon utról, amelyen járnak, tizszer visszahívnám inkább őket, semhogy egyszer egy lépést tegyek velük előre; mindig várom az idők változását.

Van-e ifju vagy öreg, az ünneplő közönség vagy az ünnepet rendező ifjúság között egy, aki ne adna igazat nekem, hogy a magyar nemzedéket — nem egyet, százat neveltem fel — abban a történeti tudásban neveljük: magyarok felejtettek! Négyszáz év óta ez az alapigéje a magyar történelemtudománynak. Tavaly óta vajjon megfordítottuk-e a tudományt, vagy mi lettünk bölcsőbbek, vagy csak ma kezdünk új tudományt? Magyarok, emlékezzetek!! Kérdjelek-e titeket, ifjak, vagy titeket, ünneplő közönség, — jobbra menjünk, balra térjünk? A zsenge lelkü iskolás gyermekeket hazugsággal tartjuk, mert tudományunknak nem ad hitelt. 1848-al, ami még nincs is megírva a történelemben, mit csináljunk? Két esztendőben lejárt egy világ. Két esztendőnek minden napja égeti a magyar testét, lelkét.

Volt egy idő, amikor egy-egy zászló-rud miatt elveszett élet és vagyon; volt egy idő, amikor egy-egy szó miatt elpusztult a magyar föld színéről sok magyar nemzetség. És most kezdünk irni 1848-ról, 49-ről? Most beszélünk két esztendőjéről a magyar szabadságharcnak!? Nem tudom, hogyan lesz képes az emlékezet megfakadni a szivekben és lelkekben, hogyan lesz képes világot vetni a gyászba, buba merült házakra. — Tegnap mondtam nektek, aranyifjúság, mikor köszöntöttetek: „Ismerem a helyet, ahonnan jöttök; a nagytemplom s a nagy kollégium, mindenik híven, igazán tanít titeket, oszlopról-oszlopra, emléktábláról-emléktáblára. — Tanuljátok meg mind a betüket és a történeteket, — tudjátok meg, hogy a népszabadságért és lelkiismereti szabadságért pusztultak azok, akiknek neve, emlékezte ott áll a köveken; — és ha lenne egy lánglelkü szónok,

akiről el lehet mondani, hogy ugy még ember nem szólott, — még az se tudná megmondani nektek, hogy mi volt a nemzetnek sok százados szabadságharca, avagy mi volt 1848 — 49!

Eszkendőkön keresztül tanítottam a történelmet; mikor eljutottam azokhoz a lapokhoz, amelyekről lánglelkű ifju bajtársam ajkairól hallottatok, — a fiuk csupa szem és fül valának. — Mikor az előadást elvégeztem, mindannyiszor kérdést intéztek hozzám: „Kedves tanár ur, hogy esik az, hogy ezeknek a férfiaknak az arcképe meg van a történelemben, ezek a mi édes hazánk szabadságának és függetlenségének lángeszű és lángszavu bajnokai valának és mégis mindannyi sötét tömlőc fenekén, bitón vagy verpadon pusztult el?” Én is megkérdezhettem volna az én történelemtanáromtól, az sem felelt volna. Én is azt mondtam a fiuknak: „Fiuk, ti csak tanuljatok!”

Most sem mondhatok egyebet, ha igazán szólnom kell, fiuk, tanuljatok s majd meglátjátok, hogy a szántó-vető ember kinn a mezőn ha egy ujnival mélyebbre bocsátja ekéjét, felvet egy barna csontot: lovait megállítja, kisbéresével szóba áll, napbarnított arcáról letörli a verejtéket, a csontot a tarisznyájába teszi, haza viszi... 48-as emlék az!

Ha láttok az utcasarkon egy-egy béna embert, könyöradományért járó-kelőt megszólítani, egy-egy apró gyermek mellé sompolyog és megkéri: Bátya, mondjon nekem egy mesét! Az mond nektek majd Isaszegről, Vácról, Nagyszebenről, Piskiről, Isten tudja, honnan; Kárpátoktól az Adriáig mindenütt e szent földön tele van regével, történelemmel, csodás elbeszéléssel ez a szép haza... 48-as emlék az!

És láttok a félistenek, az oroszlanok között nem egyet, aki mikor felkél reggel, nem tudja, mit eszik estig. — Igaz, megerőltette magát a lelkes magyar nemzet és minden 48-as honvédnak van egy hatosa napjában, nemcsak, hanem a lelkesülésben még tovább megy a nemzet s a módosabbak még szivarvégeket is gyűjtenek azoknak a félisteneknek... 48-as emlék ez!

Láttok majd csendes hajlékokban öreg asszonyokat, akik a mátkagyűrű felvonásával attól a pillanattól özvegyek maradtak s mai napig is hiába várnak vissza egy deli ifjút, valahonnan, ők maguk se tudják, honnan; csak azt tudják, hogy mamunak hívják a hamut s hogy ez az ifju is már rég por és hamu... 48-as emlék ez!...

Megkérdezitek egyenkint azokat, akik tudják, akik érzik, akik sokat forgatják lelkükben azokat az időket, miért, miképpen, mi esett meg legyen? Elmondják, hogy nemcsak a hősök, erősek, vitézek és daliák, hanem a kicsi, gyöngye leányok is pici ujaikkal rongyokból tépést téptek két esztendeig. Egy elvet szolgáltak, győzedelmes, dicsőséges eszmét, a háromszinű zászló országának függetlenségét. Ez is örökké csak 48-as emlék!...

Akinek kedve telik, járja végig a házakat szép Magyarországon, egyik szelétől a másikig, kopogtasson be minden egyes házba, megkérdezés nélkül kap egy ujságlapot, egy fakó képet, összetörött pisztolyt, törött kard- vagy lándzsa-darabot, kiélesített kasza-, kapa-csonkot, Isten tudja, mit; szép Magyarországonk egy 48—49-es muzeum.

Gyűjtsétek, fiuk! tanuljatok! Semmit se feledjétek soha! Örökké emlékezzetek!

Az ünnep napja.

— 1907. április 28. —

Nagy idők emlékét ünnepelni a szürke hétköznapok idején, — lelkesíteni azokat, akiknek lelkébe alig világít be az emlékezés oltárlángja: ez szép, ez magasztos gondolat.

A debreceni ifjuság emléktáblával jelölte meg azt a helyet, ahol a magyar országgyűlés 1849-ben ülésezett. A *debreceni ifjuság* ünneppel áldozott azok emlékének akiknek nevében *magyar ma a magyar!* Széles-e hazában kevesen vettek tudomást arról, hogy a debreceni oratórium faláról ma néhány betű világít le mireánk és kevesen voltak azok, akik együtt ünnepeltek mivelünk. De akik együtt ünnepeltek mivelünk, azok a lelkes magyar sziv ünnepét tették nagygyá, hatalmassá.

Az ünnepség délelőtt kilenc órakor vette kezdetét a nagytemplomban, ahol Jánosi Zoltán mondott hatalmas, eszmékben bővelkedő egyházi beszédet. Tizenegy órakor folyt le az emléktábla leleplezési ünnepélye az oratórium folyosóján. Itt mondotta el Haendel Vilmos dr. akadémiai igazgató ünnepély megnyitó beszédét, amelynek elhangzása után lehullott a lepel az emléktábláról. Ekkor bevonult a közönség az oratóriumba, hogy Ferenczy Gyula dr. emlékbeszédét és Oláh Gábor alkalmi ódáját meghallgassa. Az emelkedett hangulatu ünnepélyt a főiskolai énekkar zárta be.

Délután öt órakor a M. I. Ö. T. diszgyűlést tartott az Arany Bika disztermében. Itt Vidovich Ernő elnök tartott megnyitó beszédet, Varga Antal pedig Szabolcska költeményeit olvasta fel. Nagy György orsz. képviselő mondott ezután költői szépségekben gazdag emlékbeszédet. Zilahné urasszony énekszámával sok tapsot aratott. A közönség ezután Irsay József orsz. képviselőt óhajtotta hallani, aki rögtönzött beszédével ért el nagy sikert. A nagy gonddal összeállított műsort gazdagította még a Magyar testvérek nyitánya, Hajdu Árpád szavalata és a főiskolai Énekkar a Rákóczi induló előadásával.

Az e napon elhangzott, messze jövőendő emlékezetére méltó szavakat találja ma az olvasó a Debreceni Főiskolai Lapok hasábjain.

B. A.